

OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 13:00 uur d.d. 22 april – 12:45 uur d.d. 23 april

(J&V) | Met input van VWS, BZK, BZ, FIN, BZK, IenW, OCW, SZW, EZK, LNV en Defensie.

10.2e

NB: De ringen staan onderaan.

Samenvatting

- Vanuit ondernemers maar ook vanuit partijen in de Tweede Kamer klinkt de roep om ook economen en andere wetenschappers te betrekken bij de besluiten van Outbreak Management Team en een expertgroep of Impact Management Team in te stellen.
- Moet de overheid alle bedrijven helpen? O.a. vanwege bedrijven die bonussen uitkeren terwijl zij staatssteun krijgen wordt er gepraat over de voorwaarden voor steun.
- Actie-agenda VNO-NCW en MKB NL: internationale samenwerking nodig en minder 'gedoe aan de grens'.
- Meerderheid van de leraren en schoolleiders is positief over de heropening van de scholen. Ouders zijn minder positief. Sommigen overwegen zelfs hun (kwetsbare) kind thuis te houden. De Tweede Kamer is overwegend positief.
- Het coronavirus was veel eerder in Nederland dan we het opmerkten, en de 'epidemische verspreiding' was voor de lockdown al voorbij (aandacht op social media naar aanleiding de briefing gisteren).
- Vluchtelingenwerk roept op om kinderen uit vluchtelingenkampen te halen voor 'corona toeslaat', sommige media nemen dit over. 'Prominenten' (politici, bestuurders, mediapersoonlijkheden) en gemeenten steunen die oproep. Op Twitter krijgt dit onderwerp redelijk veel aandacht
- 'Ongeloof, teleurstelling en wanhoop' bij ondernemers op het feit dat er geen versoepeling komt. Het is onduidelijk of en hoe de economische gevolgen van de coronacrisis worden meegewogen in de besluitvorming. Terugkerend geluid: Ondernemers hebben behoefte aan perspectief, dat heeft het kabinet niet gegeven. Al ruim honderd brancheverenigingen hebben een protocol ingediend bij EZK, daar lijkt niets mee gedaan in de besluitvorming over mogelijke versoepeling.
- De Nederlandse consument lijkt niet meer te hamsteren.

Karakterisering berichtgeving

- Vanochtend op de voorpagina's relatief veel aandacht voor andere onderwerpen dan de zorg. De aandacht voor economie en allerlei specifieke sectoren als de horeca komt overigens ook verderop in de ochtendkranten terug, alsook in het debat en in actualiteitenprogramma's.
- Ochtendkranten en online media blikken vooruit op de EU-top van vandaag. Het Franse voorstel voor een EU-herstelfonds voor landen die zijn getroffen door de coronacrisis wordt door media aangewezen als het belangrijkste gespreksonderwerp.
- Focus op de toekomst en vragen en artikelen over wat coronacrisis betekent op verschillende gebieden: houden de EU en de euro dit vol? En de horeca? Wordt dit nieuwe eurocrisis?
- In veel dagbladen is ook vandaag in opinies en achtergronden nog aandacht voor de opening van de scholen en het advies van de onderwijsinstellingen om leerlingen hele dagen naar school te laten gaan.
- Aandacht voor de (ophef en gevolgen van de) bonus die Air France-KLM-topman Smith krijgt als hij onder meer financiële steun binnenhaalt. Minister Hoekstra vindt de coronabonus voor Smith onacceptabel. Dit is 'niet te verenigen met steun van de belastingbetaler'.
- Er is veel aandacht het tweede steunpakket en draagvlak voor de voorwaarden die aan die steun worden gesteld. Ook is er veel aandacht voor de protocollen die in verschillende sectoren worden ontwikkeld om weer aan de slag te kunnen. De FNV wil graag meekijken op deze protocollen.
- De oproep van burgemeesters en sommige moskeeën om tijdens de ramadan thuis te blijven is ook prominent aanwezig.
- Media plaatsen verschillende reportages over het verlengde bezoekverbod in verpleeghuizen en instellingen voor gehandicapten.

SISOS (Slachtoffers - Identiteiten – Schade - Oorzaken - Scenario's)*Slachtoffers*

- Huisartsen hebben tot nu toe zo'n 1.900 meldingen gedaan van patiënten die zijn overleden aan Covid-19, maar mogelijk niet zijn meegeteld in het officiële sterfgetal.
- Bij het Antoni van Leeuwenhoek/Nederlands Kanker Instituut in Amsterdam is de onderzoeksafdeling, het NKI, zo goed als gesloten. Het fundamentele kankeronderzoek ligt voor 80 tot 90 % stil en de meeste klinische studies zijn stopgezet. Het instituut heeft te maken met een patiëntenterugloop van 60 à 70 % van de normale bezetting.

Schade

- De dalende olieprijs als gevolg van de coronacrisis veroorzaakt volgens het FD een 'ravage' op de financiële markten. Beleggingsfondsen halveren in waarde, pensioenfondsen lijden forse verliezen op hun portefeuilles en effectenmakelaars gaan het schip in doordat zij de posities van hun klanten gedwongen moeten sluiten.
- ACEA, de koepel van Europese autobouwers, houdt rekening met een strop van 150 miljard euro dit jaar.
- Analisten voorzien het komend jaar 150.000 faillissementen in Nederland.
- VVEM waarschuwt dat de omzetschade voor de evenementensector oploopt naar €4 miljard.
- 2.3 miljoen omzetschade bij freelance journalisten, zegt vereniging NVJ.

Scenario's

- Het World Food Programme (WFP) vreest voor de "grootste humanitaire crisis sinds de Tweede Wereldoorlog". De voedselhulporganisatie van de VN waarschuwt voor dreigende voedseltekorten onder miljoenen mensen in met name Afrika en het Midden-Oosten. Los van de coronacrisis spelen al de vele conflicten, natuurrampen zoals de sprinkhanenplaag in Oost-Afrika en veranderende weerproblemen die tot problemen leiden.
- VN SG Guterres waarschuwt dat sommige landen de coronacrisis zullen aangrijpen om repressieve maatregelen te nemen. Hij zegt te vrezen dat de coronacrisis een mensenrechtencrisis zal worden.
- Het CBCS voorspelt een drastische krimp van de economie voor Curaçao met 25,4% en voor Sint Maarten een krimp van 21,1% als de lockdown drie maanden aanhoudt.
- Schrijver en columnist Özcan Akyol maakt zich zorgen over de toekomst van boekhandels en vreest dat als de overheid geen nieuwe steunmaatregelen introduceert, één op de drie boekhandelaren zijn winkel zal moeten sluiten.
- De Wereld Meteorologische Organisatie (WMO) verwacht dat de uitstoot van CO2 dit jaar wereldwijd af met 6 procent afneemt. Dit is niet genoeg om de klimaatverandering te stoppen.
- Ruim een kwart van de Nederlandse consumenten (26%) verwacht dat de gevolgen van de coronauitbraak ook na een jaar nog zijn te merken, blijkt uit onderzoek van het bureau Nielsen.
- Veel horecabedrijven houden het hooguit nog een paar maanden vol als de restaurants en café's gesloten blijven en er niets verandert aan de maatregelen vanuit de overheid en pandverhuurders. Veel ondernemers hebben nu al geen buffer meer.
- Randstad denkt dat Nederland eraan zal moeten wennen om voorlopig niet meer van 9 tot 5 te werken. 'Als we de anderhalvemeteconomie willen invoeren, zullen we in shifts moeten gaan werken.'
- Het aantal aanmeldingen van nieuwe patiënten in de ggz is gehalveerd. Psychiaters zijn er niet gerust op. 'Het lijkt op stilte voor de storm', zegt NVvP-voorzitter Elnathan Prinsen. 'We bereiden ons voor op een stuwmeer van nieuwe patiënten, die nu in wachtstand verkeren. In Azië is die hausse er al.'

Informatiebehoefte

- Vanuit verschillende landen vragen gestrande Nederlanders wanneer en hoe zij worden gerepatrieerd. Vanavond komen 'behoorlijk wat' toeristen die in Afrika waren gestrand aan op Schiphol.
- Burgemeesters zullen optreden als mensen tegen de regels in feestjes organiseren op feestdagen.
- Het gebruik van mondkapjes is in beeld: in een groot aantal Duitse deelstaten is het verplicht om bedekking voor mond en neus te dragen in het OV; de Belgische vervoerders NMBS en De Lijn vragen om mondkapjes in het OV verplicht te maken. KLM deelt mondkapjes uit aan passagiers.

- Europese Commissie: er zijn mogelijkheden voor verlenen staatssteun aan spoorsector.
- In de Bronx Zoo in New York zijn 8 katachtigen besmet met het virus.

Gezondheidszorg

- Corona veroorzaakt beroertes bij dertigers en veertigers, zeggen artsen in New York.
- Farmaceuten en biotechnologen van het Duitse BioNTech en het Amerikaanse Pfizer kunnen weer een stap verder met hun onderzoek naar een coronavaccin.
- In het Erasmus MC in Rotterdam zijn, in samenwerking met vijftien andere centra in Nederland, de eerste tien patiënten behandeld in de zogeheten ConCoViD studie. In dit onderzoek wordt bloedplasma gegeven aan coronapatiënten.
- Landbouwminister Carola Schouten laat onderzoeken of varkens besmet kunnen raken met het nieuwe coronavirus.

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Economie

- Vanuit ondernemers klinkt de roep om ook economen te betrekken bij de besluiten van Outbreak Management Team.
- VNO-NCW en MKB-Nederland bieden minister Kaag vandaag een speciale actieagenda aan. Daarin pleiten zij voor open grenzen voor goederen en personen en tegen protectionistische maatregelen en het stilleggen van schakels in de internationale productieketens. De voorstellen zijn o.a. het invoeren van een EU-verplaatsingsvergunning voor werknemers in cruciale beroepen; Europese 'greenlanes' voor goederen en het tegengaan van het opkopen van strategische bedrijven door bijvoorbeeld staatsfondsen.
- De Nederlandse consument lijkt niet meer te hamsteren. Supermarkten hebben in de week na Pasen ongeveer een tiende minder omzet geboekt dan een jaar eerder, becijfert marktonderzoeker Nielsen.
- De FNV vindt dat in veel protocollen voor de anderhalvemeter economie te weinig aandacht is voor de belangen van werknemers. De FNV wil graag meepraten over protocollen voordat ze worden ingediend.
- Bij FNV komen de afgelopen weken verschillende meldingen binnen over uitzendbureaus: volgestouwde busjes met arbeidsmigranten, brieven waarin gedreigd wordt met ontslag bij klagen en verhalen van zieke arbeidsmigranten die niet in quarantaine mogen van hun werkgever.
- VNO-NCW pleit voor extra aandacht voor ontwikkelingslanden: we mogen niet vergeten dat ook ontwikkelingslanden economische noodmaatregelen nodig hebben.
- De Transport en Logistieksector komt met een gezamenlijk coronaprotocol. Daarmee hoopt de sector zo snel mogelijk weer volledig aan de slag te kunnen. De bouwsector is tevreden met de gemaakte afspraken over het doorbouwen van woningen en infrastructuur.

Zorg

- Zorgbrancheorganisatie ActiZ zegt dat het kabinet 'gevaarlijke onduidelijkheid' laat bestaan over de inzet en beschikbaarheid van mondmaskers en andere beschermingsmiddelen in de ouderenzorg. ActiZ is 'verbijsterd over het gebrek aan duidelijkheid en perspectief' en roept de Tweede Kamer op tot actie.
- Zorgorganisatie Coloriet zet sinds woensdag 13 militairen in Dronten in om het zorgpersoneel te ontlasten.
- Zorghotel Ehzerwold in Almen sluit. De 115 plekken blijken op dit moment niet meer nodig.

Veiligheid

- Boa's kondigen aan te gaan actievoeren als zij geen wapenstok en pepperspray krijgen.

Koninkrijksrelaties

- In Curaçao is het aantal huishoudens dat bij instanties aanklopt voor voedselpakketten enorm.
- De Zr.Ms. Karel Doorman komt vrijdag aan in het Caribisch gebied om ondersteuning te verlenen.

Onderwijs

- Universiteiten schrappen deze zomer de introductieweken of passen ze aan.

Migratie

- Veel aandacht voor een oproep van een groep prominenten (o.a. politieke partijen, BN-ers, belangenorganisaties) aan het kabinet om minderjarige vluchtelingen uit de Griekse kampen over te nemen nu de nood vanwege het coronavirus heel hoog is.
- De VN-Vluchtelingenorganisatie UNHCR Nederland is bezorgd over de situatie van asielzoekers in de Willem Lodewijk van Nassau kazerne in Zoutkamp en wil dat asielzoekers snel hun asielaanvraag in kunnen dienen.

Infrastructuur

- Het CBR schrapt ruim 22.000 examens die in de periode van 29 april tot 20 mei plaats zouden vinden.
- De Nationale Databank Wegverkeersgegevens meldt het de afgelopen week drukker was op Nederlandse snelwegen. Het is echter nog steeds veel rustiger dan voor de 'intelligente lockdown'.

Milieu

- De Wereld Meteorologische Organisatie (WMO) roept regeringen op om het klimaat mee te nemen in plannen om de economie te herstellen.

Sociale Zaken

- Veel aandacht voor de ramadan in de media. De burgemeesters van Rotterdam en Arnhem roepen moslims op thuis te blijven tijdens de ramadan. In Amsterdam gaan vrijwilligers van moskeeën na zonsondergang de straat op om mensen aan te spreken. Ook andere gemeenten er aandacht voor.
- De politie in Utrecht merkt een toename in agressie en mishandeling thuis. "Het duurt vaak lang voordat de eerste meldingen binnen komen". Samen Veilig Midden-Nederland krijgt vaker meldingen binnen over geweld dat 'hoorbaar' is door burens of familie. "Dat zijn voor ons tekenen dat de spanning oploopt in een gezin."

Betekenisgeving

Economie

- De meeste mensen (77%) staan achter de nieuwe aanpak van het kabinet. Toch is er ook onduidelijkheid en gemor bij onder meer ondernemers. Dat blijkt uit onderzoek van EenVandaag.
- Vanuit de politiek, economen, en bankensector klinkt het geluid dat de overheid eisen moet stellen aan steun, bijvoorbeeld verduurzaming van product en productie, of waarbij bedrijven en aandeelhouders eerst zelf verliezen nemen. Diverse Kamerleden uitten hun ongenoegen op Twitter. VNO-NCW waarschuwt tegen 'allerlei oneigenlijke toeters en bellen' als voorwaarden voor nieuwe steun. 'Veel extra eisen zijn juridisch lastig en zorgen snel voor uitvoeringsproblemen. Daar is nu de simpelweg de tijd niet voor'.
- De oproep van MOJO en andere festivalorganisaties om tickets te bewaren tot volgend jaar levert gemengde reacties op. Een deel van de mensen vindt dat een goed idee, anderen willen gewoon hun geld terug.
- Bouwend Nederland, Techniek Nederland, VNO-NCW en MKB Nederland reageren verheugd op de maatregelen die het kabinet neemt om infraprojecten te versnellen. De sector transport en logistiek is blij met coronaprotocol Transport en Logistiek dat de sector in overleg met de Rijksoverheid heeft opgesteld.
- Sectoren die hun zorgen uitspreken: kermisbonden, watersport en recreatie, evenementen, horeca. ONL zegt dat ondernemers nu een heel hoge prijs betalen en dat de overheid snel met extra steun moet komen: "Bij ondernemers is na dinsdagavond iets geknapt", en wil per sector 'overlevingsprotocollen' opstellen. Er zijn ook horecaondernemers die berusten in de situatie, meldt het FD.
- Syp Wynia (columnist Elsevier): 'Te vaak wordt aan het Binnenhof vergeten dat bedrijvigheid in ondernemingen geen particuliere hobby is, maar de kurk is waar het land op draait. Zonder ondernemers geen welvaart, geen zorg, geen uitkeringen.' Deze tweet wordt ontzettend veel gedeeld.

Maatregelen

- Media, voornamelijk actualiteitenprogramma's op tv en radio, blikken terug op de persconferentie. De uitspraak van premier Rutte "Houd vol" wordt vaak genoemd. Maar media vragen zich af: "Gaaf ons dat wel

lukken? De rek lijkt er een beetje uit.” Zo zouden mensen behoefte hebben aan een toekomstperspectief. Hoewel het zich nog niet toont, wijzen gedragspsychologen en peilingen onder algemeen publiek erop dat er een grotere groep gaat ontstaan die minder streng voor zichzelf is ('de brutalen'). 'Verreweg de grootste groep is bereid de adviezen op te volgen, maar een groeiende groep heeft moeite met het beleid', zegt Gerard van der Werf, onderzoeker van bureau Motivaction. 'En ook de mensen die het goed bedoelen, laten vaker een steekje vallen.'

- Het vertrouwen dat er binnen afzienbare tijd een corona-app is, lijkt laag. Volgens AD werd de app in de Tweede Kamer 'volledig afgekraakt'. Meer algemeen beeld in de media is dat de corona-app 'terug naar de tekentafel' moet, zoals FD vanochtend kopte. Dat VWS zelf een corona-app gaat bouwen, is "onverstandig" volgens gerenommeerd internet-expert Marleen Stikker. Dat het ministerie nu zelf aan de slag gaat met een app die volgt wanneer iemand in contact is geweest met een besmet persoon, "staat heel erg in contrast met het open proces dat gekozen was". De deskundigen zien meer heil in een dagboek-app zoals in Nieuw-Zeeland wordt gebruikt om contact bij te houden, of uitbreiding van regulier bron- en contactonderzoek.
- In NRC valt te lezen dat, als het over contactonderzoek gaat, het contrast met Duitsland 'indrukwekkend' groot is. 'De Duitsers testen meer, sporen meer bronnen op en pluizen actiever de contacten uit. Er zijn in Duitsland in verhouding aanzienlijk minder doden, maar of dat aan de aanpak ligt, durft niemand te zeggen.' De krant vraagt zich af waarom het in Nederland als een groot probleem wordt gezien om honderden en honderden mensen te betrekken bij het contactonderzoek door de GGD's.

Internationaal

- PVV en FvD uiten kritiek op de financiering van een vlucht met beschermingsmiddelen voor Montenegro terwijl Nederland zelf met een tekort kampt.
- Gestrande Nederlanders aan de Spaanse Costa en in Marokko maken zich zorgen over hun situatie en de zorg die misschien niet geboden kan worden als zij ziek worden. Er wordt gesproken van 'radeloosheid'.
- De Litouwse minister van Defensie, Raimundus Karoblis, heeft een nepmail in naam van SG Stoltenberg ontvangen waarin de terugtrekking van NAVO-troepen uit Litouwen werd aangekondigd. "This is another one in a series of attempts to turn the coronavirus crisis into a security crisis," zei Karoblis.

Onderwijs

- Onder andere de PO-raad adviseert scholen om leerlingen straks volledige dagen naar school te laten gaan in afwisselende groepen. Scholen mogen zelf beslissen hoe zij die '50 procent onderwijstijd' inrichten.
- In een peiling van het Lerarencollectief onder 9000 leerkrachten zegt 64% positief te zijn over de heropening. Uit een peiling onder schoolleiders blijkt dat zij heel gemotiveerd zijn om weer open te gaan.
- Een peiling van het Algemeen Dagblad wijst uit dat er onder ouders verdeeldheid is over de opening van de scholen. Waar een grote meerderheid het goed vindt dat de scholen weer opengaan, overweegt een kleine dertig procent van de ouders hun kinderen thuis te laten.

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> • Nederlanders overleden aan COVID-19. • Zorgpersoneel in de 'frontlinie'. • Mensen die op hun werk besmet dreigen te raken. • Eenzame ouderen. • Gestrande Nederlanders in het buitenland. • Ondernemers. 	<ul style="list-style-type: none"> • Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders. • Klanten van getroffen bedrijven. 	<ul style="list-style-type: none"> • Algemeen publiek dat zich zorgen maakt. • Politici.